

LIETUVOS VYRIAUSIOJO ARCHYVARO TARNYBA

LIETUVOS VYRIAUSIOJO ARCHYVARO TARNYBOS VEIKLOS SRIČIŲ, KURIOSE EGZISTUOJA DIDELĖ KORUPCIJOS PASIREIŠKIMO TIKIMYBĖ, NUSTATYMAS IR VERTINIMAS

Nr.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymu, Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. spalio 8 d. nutarimu Nr. 1601, 7 punktu ir atsižvelgdama į Valstybės ar savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijas, patvirtintas Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus 2011 m. gegužės 13 d. įsakymu Nr. 2-170 (toliau – Rekomendacijos), atliko vienos iš Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos veiklos sričių, kurioje gali egzistuoti korupcijos **pasireiškimo tikimybė – ūkio subjektų priežiūra – vertinimą.**

Korupcijos tikimybės vertinimą atliko Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos Veiklos administravimo ir finansų skyriaus vyriausioji specialistė Asta Baranauskienė.

Analizuotas laikotarpis – 2018 m. sausio–2019 m. rugsėjo mėnesiai.

Buvo atliekama šių sričių reglamentuojančių teisės aktų analizė, peržiūrėti vidaus dokumentai, atlikta veiklos srities atitikties Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje nustatytiems kriterijams analizė. Vertinant konkrečią veiklos sritį, kurioje egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, buvo naudotasi Rekomendacijų priede pateiktu pavyzdiniu įstaigos veiklos analizavimo klausimynu.

Atlikus analizę konstatuotina, jog Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba tik iš dalies atitinka kriterijų „**Pagrindinės funkcijos yra kontrolės ar priežiūros vykdymas**“ – ūkio subjektų (licencijų teikti dokumentų saugojimo paslaugą turėtojų) veiklos priežiūra nėra priskirtina prie pagrindinių Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos funkcijų, be to, 2016 m. įsigaliojus Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymo Nr. I-1115 2, 5 ir 18 straipsnių pakeitimo įstatymui ir atsisakius dokumentų tvarkymo veiklos licencijavimo, licencijos išduodamos tik dokumentų saugojimo veiklai, todėl šiuo metu tėra 13 ūkio subjektų, kurių veiklos sąlygų priežiūrą vykdo Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba.

Licencijų turėtojų veiklos priežiūra vykdoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymu, Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymu, Dokumentų saugojimo paslaugos licencijavimo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. vasario 9 d. nutarimu Nr. 162 „Dėl Dokumentų saugojimo paslaugos licencijavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, Licencijų teikti dokumentų saugojimo paslaugą turėtojų planinių ir neplaninių patikrinimų tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011 m. liepos 12 d. įsakymu Nr. V-119 „Dėl Licencijų teikti dokumentų saugojimo paslaugą turėtojų planinių ir neplaninių patikrinimų tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2019 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. VE-27 redakcija), ir laikantis Licencijų teikti dokumentų saugojimo paslaugą turėtojų planinių patikrinimų plano, kuris kiekvienais metais patvirtinamas Lietuvos vyriausiojo archyvaro įsakymu ir paskelbiamas Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos interneto svetainėje.

Viešojo administravimo įstatyme 36³ straipsnyje įtvirtinta, jog ūkio subjektų konsultavimas yra neatsiejama ūkio subjektų veiklos priežiūros dalis. Pastebėtina, jog ši veikla LVAT yra menkai vykdoma. Ūkio subjektai, turintys licencijas teikti dokumentų saugojimo paslaugą, konsultacijų nesikreipia. Kylantys klausimai (jei jų yra) dažniausiai aptariami patikrinimų metu. Informacija apie licencijos teikti dokumentų saugojimo paslaugą išdavimo procesą yra viešai skelbiama LVAT interneto svetainėje, skiltyje „Klausimai – atsakymai“. Tikėtina, jog šią viešai skelbiamą informaciją vartotojui svetainėje gali būti surasti sudėtinga. Be abejo, konsultuojama ir telefonu, tačiau skambučiai ir klausimai licencijų išdavimo klausimais yra labai reti.

Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatyme nustatytų reikalavimų dėl licencijos, kuria Lietuvos Respublikos ar kitos valstybės narės piliečiui, kitam fiziniam asmeniui, kuris naudojasi Europos Sąjungos teisės aktuose jam suteiktomis judėjimo valstybėse narėse teisėmis, arba Lietuvos Respublikoje įsteigtam juridiniam asmeniui, kitoje valstybėje narėje įsteigtam juridiniam asmeniui ar kitai organizacijai, ar jų padaliniui ir (arba) kitoje užsienio valstybėje įsteigto juridinio asmens ar kitos organizacijos padaliniui suteikiama teisė teikti dokumentų saugojimo paslaugą, dokumentų, kurių reikia licencijai gauti, pateiktų dokumentų nagrinėjimo, licencijos išdavimo ir patikslinimo, informacijos apie licenciją skelbimo, licencijuojamos paslaugos teikimo sąlygų laikymosi, įspėjimo apie galimą licencijos galiojimo sustabdymą, licencijos galiojimo sustabdymo, galiojimo sustabdymo panaikinimo ir galiojimo panaikinimo, licencijos turėtojo saugomų dokumentų grąžinimo tvarką reglamentuoja **Dokumentų saugojimo paslaugos licencijavimo tvarkos aprašas**.

Licencijų turėtojų planinių patikrinimų plano sudarymą, planinių ir neplaninių patikrinimų atlikimo tvarką, terminus, informacijos apie atliekamus patikrinimus pateikimo reikalavimus reglamentuoja **Licencijų teikti dokumentų saugojimo paslaugas turėtojų planinių ir neplaninių patikrinimų tvarkos aprašas**.

Licencijų teikti dokumentų saugojimo paslaugą turėtojų planinių patikrinimų 2018 m. plane, patvirtintame Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2018 m. sausio 18 d. įsakymu Nr. VE-7, buvo numatyta per einamuosius metus atlikti 12 licencijų turėtojų patikrinimų. Licencijų teikti dokumentų saugojimo paslaugą turėtojų planinių patikrinimų 2019 m. plane, patvirtintame Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2019 m. sausio 14 d. įsakymu Nr. VE-3, – 1 licencijos turėtojo, saugančio tik elektroninius dokumentus, patikrinimą.

Licencijų teikti dokumentų saugojimo paslaugą turėtojų planinius ir neplaninius patikrinimus atlieka Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos Veiklos administravimo ir finansų skyriaus specialistai, kuriems ši funkcija nustatyta pareigybės aprašymuose. Prireikus atliekant patikrinimą gali būti pasitelkiami Dokumentų ir archyvų valdymo ir naudojimo skyriaus specialistai ar ekspertai. Darbuotojai, atliekantys licencijuojamos veiklos vykdymo kontrolę, neturi įgaliojimų taikyti sankcijų už užfiksuotus pažeidimus – sankcijas sustabdyti licencijos galiojimą arba panaikinti licencijos galiojimą gali taikyti tik Lietuvos vyriausiasis archyvaras. Licencijos turėtojas, nesutinkantis su patikrinimo rezultatais arba siekdamas pagrįsti kitas aplinkybes, kurios gali turėti įtakos patikrinimo rezultatams, gali raštu, bet ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo patikrinimo rezultatų gavimo dienos, pateikti pastabas ar paaiškinimus dėl patikrinimo rezultatuose nurodytų duomenų. Nors Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos vidaus teisės aktuose tai neregamentuojama, siekiant išvengti subjektyvumo, į patikrinimus vyksta ne mažiau kaip du Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos darbuotojai (Patikrinimo akto formoje numatyta, jog aktą pasirašo du patikrinimą atlikę darbuotojai).

Tais atvejais, kai patikrinimo metu užfiksuojama dokumentų saugojimo pažeidimų, vadovaujantis Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymo 18 straipsnio 10 dalimi Lietuvos vyriausiasis archyvaras, nustatęs, kad licencijos turėtojas neatitinka minėto straipsnio 5 dalyje nustatytų reikalavimų (asmuo privalo turėti įrengtas dokumentų saugyklas, atitinkančias Lietuvos vyriausiojo archyvaro nustatytus dokumentų saugojimo reikalavimus), privalo įspėti licencijos turėtoją apie galimą licencijos galiojimo sustabdymą. Jei šie pažeidimai per nustatytą terminą nėra pašalinami, Lietuvos vyriausiasis archyvaras gali panaikinti licenciją.

Analizuojamuoju laikotarpiu du ūkio subjektai, planinio patikrinimo metu nustačius reikšmingų dokumentų saugojimo sąlygų pažeidimų (netinkami mikroklimato parametrai, reikalavimų neatitinkanti gaisro gesinimo įranga ar pan.), buvo įspėti dėl galimo licencijos galiojimo sustabdymo. Vienas jų per nustatytą terminą (20 darbo dienų) pašalino priežastis, dėl kurių buvo įspėtas, o kito ūkio subjekto licencija Lietuvos vyriausiojo archyvaro įsakymu buvo panaikinta, nes pakartotinio patikrinimo metu konstatuota, jog planinio patikrinimo metu užfiksuoti dokumentų saugojimo sąlygų pažeidimai nebuvo pašalinti ir per papildomą terminą (60 darbo dienų), skirtą pažeidimams pašalinti.

Skundų, pranešimų ar kitokios informacijos, susijusios su Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos darbuotojų atliekamais licencijų turėtojų patikrinimais ar patikrinimų rezultatais, nebuvo gauta, taigi galima teigti, jog analizuojama veiklos sritis Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos

vidaus teisės aktuose reglamentuota išsamiai, nepaliekant spragų bei galimybių darbuotojams naudotis savo tarnybine padėtimi. Be to, įstaigos vidaus teisės aktai nuolat peržiūrimi ir vykdomas nustatytų teisinio reglamentavimo spragų ar kolizijų taisymas. Dėl šios priežasties Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2019 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. VE-27 nauja redakcija buvo išdėstytas Licencijų teikti dokumentų saugojimo paslaugas turėtojų planinių ir neplaninių patikrinimų tvarkos aprašas. Šis teisės aktas pakeistas atsižvelgus į dokumentų valdymo srities pokyčius (tradicinių popierinių dokumentų įstaigose sudaroma vis mažiau, o įstaigoms pereinant prie elektroninių dokumentų, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybai iškilo poreikis numatyti elektroninių dokumentų saugyklų reikalavimus ir apsibrėžti kriterijus, kuriais bus vadovaujama tikrinant elektroninių dokumentų saugojimo sąlygas) ir praktinius šio teisės akto taikymo aspektus (buvo peržiūrėti ir sukonkretinti Licencijuojamos dokumentų saugojimo paslaugos teikimo sąlygų laikymosi kontrolinio klausimyno klausimai, pakeista Licencijuojamos dokumentų saugojimo paslaugos teikimo sąlygų laikymosi patikrinimo akto forma, išskirti reikšmingi ir mažareikšmiai dokumentų saugojimo reikalavimų pažeidimai, įtvirtinta nuostata, kad suvaldant galimas rizikas licencijų turėtojų planiniai patikrinimai atliekami ne rečiau kaip kartą per trejus metus, o ne kartą per penkerius metus, kaip buvo numatyta ankstesnėje redakcijoje.

Nepaisant to, kad peržiūrėjus teisinį reglamentavimą teisės aktas buvo atnaujintas, papildant jį elektroninių dokumentų saugyklų reikalavimais, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos darbuotojams, turėjusiems atlikti licencijos turėtojo, saugančio tik elektroninius dokumentus, licencijuojamos veiklos sąlygų patikrinimą, iškilo klausimų, kaip turėtų būti įvertinamos ir praktiškai patikrinamos elektroninių dokumentų saugojimo sąlygos, kai tikrinamas licencijos turėtojas elektroninių dokumentų saugojimui naudojasi trečiosios šalies teikiamomis elektroninių dokumentų prieglobos paslaugomis. Tam būtinos specialiosios informacinių technologijų žinios ar šios srities ekspertų pagalba. Šiuo konkrečiu atveju minėtas ūkio subjekto patikrinimas neįvyko, kadangi ūkio subjektas pranešė, jog šiuo metu nesaugo jokių elektroninių dokumentų. Tačiau aišku, jog atliekant ūkio subjektų, saugančių elektroninius dokumentus, patikrinimą, darbuotojų, kurių pareigybės aprašymuose nustatyta ši funkcija, kompetencijos jau nepakanka, tam reikia specifinių informacinių technologijų žinių.

Vertinant Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos vieną iš veiklos sričių, kurioje gali egzistuoti korupcijos **pasireiškimo tikimybė – ūkio subjektų priežiūra** – pagal Korupcijos prevencijos įstatyme nustatytus korupcijos tikimybės pasireiškimo nustatymo kriterijus, atitikties nenustatyta, todėl apibendrinant galima teigti, jog nors formaliai ši Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos veiklos sritis priskirtina prie veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, atsižvelgiant į tai, jog analizuojama veikla yra griežtai reglamentuota, teisės aktai nuolat peržiūrimi bei atnaujinami, darbuotojų funkcijos ir atsakomybė, sprendimų priėmimo tvarka yra apibrėžta, esami trūkumai identifikuojami ir imamas priemonių juos pašalinti, o prižiūrimų ūkio subjektų skaičius – itin nedidelis, galima daryti išvadą, jog korupcijos pasireiškimo tikimybė analizuotoje srityje yra minimali.